

debatt@klassekampen.no

KRONIKK
& DEBATT

« Forslaget om heroinutdeling mobiliserer energi, kanskje fordi tiltaket blir presentert som et tryllemiddel: Nå kan vi endelig få gjort noe på rusfeltet, noe for dem som har det vanskeligst, noe som virkelig virker. Dette er nytenking! Så enkelt er det dessverre ikke.

Dag Endal. Kronikk, side 21. ▶

Markedet var svaret. Hva var spørsmålet?

I en ulvetid

Erik S. Reinert

KRON OG MYNT

Tiden mellom Berlinmurens fall i 1989 og Finanskrisen i 2008 var en ideologisk ulvetid. Under den Kalde Krigen hadde det bygget seg opp to utopier: den ene rundt en idé om at markedet var en uting og at staten var løsningen, den andre rundt det motsatte: at staten var en uting og at markedet var løsningen.

Samtidig var økonomifaget blitt formalisert til et svært høyt abstraksjonsnivå. Kapitalismens drivkrefter – entreprenørskap, teknologi, og en aktiv stat – lot seg ikke lett formalisere, og ble erstattet av et ullent begrep om «kapital» som representerte økonomiens drivkraft. Da så planøkonomien kollapset i 1989 lå veien åpen for den i og for seg helt ulogiske slutningen at siden planøkonomien hadde tapt måtte den andre utopien ha hatt rett: markedet var svaret, hva var spørsmålet? Dette var *triumfalismen* som The New Yorker døpte det, det Francis Fukuyama kalte *the end of history*.

Det skjedde mye som i ettertid ser pussig ut. I markedets og den «frie konkurranrens» navn ble offentlige monopoler gjort om til private monopoler. Norge hadde bygget seg opp etter 2. Verdenskrig innenfor et europeisk system med gjensidig proteksjonisme som gikk under navnet Marshall-hjelpen, der den største hjelpen ikke var amerikanske penger, men at USA ga Europa lov til å slippe frihandel før industrien var på plass noen tiår senere. Gjennom en aktiv næringspolitikk hadde Norge så på 1970-tallet skapt en nasjonal oljeindustri.

Man visste at det var en ideologisk ulvetid da norske politikere tilsynelatende uten skygge av tvil senere støttet opp om et nytt internasjonalt regelverk som forbyr andre land, og oss selv for den saks skyld, både å kunne ha en slik Marshall-hjelp eller bygge opp en egen olje- eller annen industrisektor i fremtiden med de samme verktøy som vi brukte. I forhold til fattige land trakk vi opp etter oss den stigen vi selv brukte da vi skapte velstand. Et av ulvetidens kjennemerker var mangelen på tvil og motforestillinger.

Man vet man lever i en ulvetid når marked og frihandel – slik som rett før den franske revolusjon og midt i 1840-årene – slutter å bli nyttige verktøy og blir til en kvasireligion. Slik som i de to tidligere historiske tilfellene kommer det en reaksjon. Først den franske, og

ILLUSTRASJON: KNUIT LØVÅS KNUGUNN@ONLINE.NO

siden, mellom 1848 og 1871, revolusjoner i alle store europeiske land med unntak av England og Russland.

Når lønningene nå faller raskt og arbeidsløsheten stiger i EU-land i Øst-Europa – som vi så gjerne ville ha integrert i vårt eget arbeidsmarked – er en uhyre farlig mekanisme skapt: fallende reallønninger, fallende sysselsetting, og fallende etterspørsel som gjensidig forsterker hverandre i en

«Det skjedde mye som i ettertid ser pussig ut»

nedadgående spiral som samtidig raskt øker porteføljen av misligholdte lån og dermed styrker finanskrisen. Som igjen ytterligere forsterker den samme spiralen.

Et kjennetegn ved nyliberalismen var en teori der det ikke spilte noen rolle hva et land produserte: «komparativt fortrinn», at landet måtte holde seg til det det på ethvert tidspunkt var relativt best i å produsere, var blitt en del av kvasi-religionen. En steinalderstamme som oppfatter at nabostammen har beveget seg inn i bronsealderen må for all del ikke prøve å gjøre det samme. De må pent forholde seg til sitt «komparative fortrinn» i steinalderteknologi, og det må de fortsette med også gjennom

historien til og med den industrielle revolusjon.

Når Verdensbankens modeller også forutsatte «full sysselsetting» når det fattige land manglet var nettopp dette, var det lagt opp til økonomisk nedgang i svært mange fattige land (med unntak av Kina og India som ikke fulgte anbefalingene).

Så overbevist var vi nordmenn om frihandelens velsignelse for alle at vi tilbød ekstra utviklingshjelp til land i Afrika som ikke fulgte opp egne interesser i WTO-forhandlingene. Land som var villige til å fraskrive seg retten til å bruke den utviklingspolitikken alle nåværende rike land har brukt ble lovet ekstra «trygdemidler» fra Norge. Tusenårsmålene var, med sin overvekt på palliative (lindrende) tiltak i motsetning til å bygge opp et produksjonsliv, langt på vei et forsøk på å sette den fattige verden på trygd.

Et kjennemerke på ulvetidens ideologi var troen på at markedet ville skape «spontan orden». Finanskrisen viser oss at markedet like godt kan produsere et «spontan kaos». I boken «Spontan Kaos: økonomi i en ulvetid» har jeg samlet tanker fra denne tiden. Den utkommer på Res Publica i slutten av mars. Som alternativt påskekrim.

Erik S. Reinert, siviløkonom/sosialøkonom og seniorrådgiver i Norsk Institutt for Strategiske Studier (NORISS) ESR@nifo.no

Økonomene Peder Martin Lysestøl, Erik S. Reinert, Marianne Marthinsen og Heikki Holmås skriver onsdager i Klassekampen. Radikalt økonominettverk finner du på www.okonominettverket.no.

PÅ TEPPE

Kompetanse

Trygg Trafikk slakter Fremskrittspartiets veipolitikk, og gir terningkast 2, melder ABC Nytt.

Dette får den kjente samferdselspolitiker Per Sandberg til å tenne på alle pluggene, så å si:

– **Jeg reagerer ikke bare på at Frp har fått terningkast 2, men at en sånn person, som ikke har kompetanse overhodet, driver og kaster terninger. Det viser bare at vedkommende person er forutinntatt og har manglende kompetanse.**

Han har gjort altfor dårlig research i forhold til å drive og kaste terning, sier en rasende Sandberg.

Kompetansekravene øker, også i Yatzy og Ludo.

Krever kompetanse.

Gode navn

I Dagbladet skriver **Therese Tunen** informativt om farlig begjær, som blant annet omhandler munnslex.

Flere gode navn

Direktøren ved Norsk Polarinstittutt heter **Jan-Gunnar Winther**, mens **Henning Strøm** er redaktør i bladet Energi & Ledelse. Og vi minner om

Tromsøs spiss **Morten Moldskred**, som nok har større glede av målskred enn Lillestrøms målmann Lars Ivar Moldskred, som vel helst skal unngå sånt.

Hr. Moldskred.

Overjeger

Fra document. no: «Den **ventreorienterte kamarilla** har sikret seg det mentale overtaket gjennom sin kontroll over massemedier og akademiske institusjoner. De er blitt **overjeger-er**». Ifølge Tidsskrift for Den norske legeforening er overjeger lett oppløselig i **alkohol**.

Ja, uten at vi mener å antyde noe som helst.